

Kázání o přátelství

Přátelství mezi Bohem a člověkem...

Iz 41,8 "A ty, Izraeli, služebníku můj, Jákobe, tebe jsem vyvolil, potomku Abrahama, mého přítele, Mt 11,19 Přišel Syn člověka, jí a pije - a říkají: 'Hle, milovník hodů a pitek, přítel celníků a hříšníků!' Ale moudrost je ospravedlněna svými skutky."

Lk 12,4 Říkám to vám, svým přátelům: Nebojte se těch, kdo zabíjejí tělo, ale víc už vám udělat nemohou.

J 11,11 To pověděl a dodal: "Náš přítel Lazar usnul. Ale jdu ho probudit."

J 15,13 Nikdo nemá větší lásku než ten, kdo položí život za své přátele. 14 Vy jste moji přátelé, činíte-li, co vám přikazuji. 15 Už vás nenazývám služebníky, protože služebník neví, co činí jeho pán. Nazval jsem vás přáteli, neboť jsem vám dal poznat všechno, co jsem slyšel od svého Otce.

Jk 2,23 Tak se naplnilo Písmo: 'Uvěřil Abraham Bohu, a bylo mu to počítáno za spravedlnost' a byl nazván 'přítelem Božím'.

Jk 4,4 Proradná stvoření! Což nevíte, že přátelství se světem je nepřátelství s Bohem? Kdo tedy chce být přítelem světa, stává se nepřítelem Božím.

A. Úvod

Milí Kristovi přátelé, jaký je váš nejlepší přítel? Jaké vlastnosti si na něm nejvíce ceníte? (pauza)

Souhlasíte s výrokem, že skutečný přítel je víc než vlastní bratr? Nebo ať to nestavíme proti sobě, že dobrý přítel je jako bratr? Věřím, že někdy až zapeklitá situace ukáže, jak je to doopravdy. Dnes pokračujeme v našem seriálu na pokračování „vztahy mezi lidmi“. Doposud jsme mluvili o chození, manželství a dnes pokračujeme tématem přátelství. Je zřejmé, že tyto věci se nevyklučují a že je možné být přítel, když s někým chodíte a nebo být přítel, když jste manželé. Když posloucháme rádio nebo když jsem poslouchal své nevěřící přátele, častá otázka je, zda může mít muž a žena spolu dobré přátelství, aniž by byli milenci... Nechám rozřešení této otázky na vás a na vaši moudrosti. Každopádně přátelství je vztah, který každý nutně potřebujeme. Říká se, že dobré přátele můžete napočítat na prstech... Kolik máte přátel? Kdo z vás má více než 300 přátel na facebooku? A kdo má alespoň stovku? Na facebooku je možné dokonce přátele třídit do různých kategorií, např. blízcí přátelé nebo rodina, spolupracovníci... super... samozřejmě facebook má i velmi velmi stinné stránky, nemluvím o facebooku, abych ho propagoval. Jiným příkladem může být Sheldon Cooper v seriálu Big bang theory. Sheldon říká, že má velký okruh přátel. Má jich tisíce na myspace... Když pak ale dojde na skutečnost, má jich mnohem méně... Jak je to ale se skutečnými přáteli? Kdo má 10 skutečných přátel? A kdo má méně než pět skutečných přátel?

1. Přátelství mezi lidmi

Znamé přísloví říká – v nouzi poznáš přítele. Člověk má mnoho přátel, když je mu dobře, když se mu v životě daří. Ale když přijde krize? Kdo jiný než přítel s přítelem zůstává ve chvíli jeho temnoty? Když Job procházel krizí, jeho tři přátelé za ním přišli a týden s ním seděli a mlčeli. Pak to zkazili tím, že začali mluvit... Myslím si, že s přítelem můžeme jen tak sedět a klidně mlčet. Na skutečném příteli poznáte, jak se cítí, aniž by řekl jediné slovo... Stejně ale mít přítele, který je s námi věru v dobrém a zlém je něco krásného. Já to osobně shledávám velmi pravdivé. Když jsem procházel krizí, měl jsem jednoho anglického přítele, který mi pečlivě naslouchal a věděl jsem, že mi dobře rozumí a modlí se za mě. Nemusel mi rozumět každé slovo, ale měl srdce na dlani a naslouchal. Byl tu, když jsem procházel zkouškou a byl tu, když jsem měl trápení. Takového přítele za nic nevyměníte. přítel je někdo, kdo je se mnou v dobrém, ale i zlém. Uvedu ještě jeden příklad: vzpomínám si, že kamarád, který mi poprvé řekl o Kristu, přišel i na mojí maturitu. Vlastně tam nepřišel nikdo jiný, jen tento kamarád. Dal si tu práci a zjistil, kde a kdy se to koná a přišel mě povzbudit těsně před zkouškou. Obecně si myslím, že když se děje nějaká událost v životě, je to pro nás krásná příležitost zjistit, kdo je skutečně mým přítelem. Člověk toho hodně namluví a na facebooku můžeš mít mnoho přátel, ale kdo za tebou přijde do nemocnice, když jsi nemocný? Kdo s tebou slaví narozeniny? Kdo přijde na tvou svatbu? A mohl bych pokračovat. Každý by mohl dávat příklady ze života, kdy pro nás přítel udělal něco důležitého. Kniha přísloví nám říká, že opravdové přátelství je dokonce víc než pokrevní bratrství. V duchovním smyslu je to skutečně pravda. Můj bratr nebo sestra v Kristu je jako můj bratr nebo sestra, i když nás neporodila jedna žena. Oba nás spojuje víra v Boha a to, že následujeme Ježíše. A to platí pro věčnost. Přátelství je věčné. Ale je to i velmi praktické. Když ode mě můj bratr žádá pomoc, rád mu pomůžu. Když vím, že má problém, jdu a podpořím ho. Když prochází těžkými věcmi v životě a nemůžu nic dělat, jdu za svým Otcem v nebesích a modlím se za něj. Pokud můžu, pomůžu, jak řekla jedna milá sestra seniorka. Zkrátka opravdové přátelství se pozná. Opravdové přátelství nezanikne. Pokud můj přítel – bratr v Kristu a já jsme spojeni s Kristem, ani kdyby nás rozdělila smrt, nerozdělí nás napořád, ale budeme spolu trávit věčnost. To je pouto, které nemůže být překonáno ničím. Je to pouto víry a lásky. Z biblického hlediska je dokonce výše než manželství. Ježíš nám říká, že manželství jednou zanikne, že v nebi se lidé neberou ani

nev dávají, jsou jako andělé. Tak přátelství, ať už je mezi mužem nebo ženou, je v duchovním smyslu věčné. Vzpomeňme na krále Davida a jeho nejlepšího přítele Jonatana. David měl mnoho manželek, ale přátel mnoho neměl. Tím neříkám, že je dobré mít hodně manželek. Ale tím chci říct, že Jonatan byl skutečně přítelem na život a na smrt. Když Davidovi hrozilo nebezpečí, že ho Saul zabije, Saulův vlastní syn, Jonatan, Davida varoval, aby zachránil Davidovi život. Tedy na tomto příkladu vidíme, že pokrevní pouto nemusí být tak silné jako přátelství.

2. Přátelství v manželství

Larry minulý týden velmi dobře mluvil o manželském svazku. Ukazoval velmi prakticky, co znamená v manželství láska. Láska je sdílení radostí i starostí. Je to hluboké naslouchání a empatie. Chtěl bych k tomu jen připojit jednu myšlenku a praktickou aplikaci. Pokud jsme řekli, že manželství je to nejkrásnější a nejintimnější na této zemi, snad jen s výjimkou vztahu s Bohem, musíme dodat, že je zkrátka dočasné. Všechno krásné jednou skončí. Když jím dobrý dort, nakonec ho dojím, strávím a odchází z těla. Když piju dobré pivo, nakonec ho dopiju a pak odchází z těla. Když jsem mladý, myslí mi to, ale když člověk zestárne, zapomíná a jde to s ním od deseti k pěti. Zdraví odchází. Lidé kolem nás umírají, odchází pryč. Kniha kazatel dobře říká, že všechno je pomíjivé, všechno je marnost.

Ale dobrá zpráva je, že pokud je vaše žena nebo váš muž křesťan a je to i váš přítel-kyně, tak smrtí přátelství nekončí a jste spolu spojeni navěky. Manželství je pak v duchovním smyslu pouze přípravou na něco ještě krásnějšího, hlubšího a bližšího. Pak se nemusíme obávat, že smrt vše zkazí, ale naopak se můžeme těšit, že zažijeme ještě něco úžasnějšího. Sám za sebe říkám, že moje manželka je pro mě skutečně nejbližším přítelem, a proto jsem rád za biblické zaslíbení, že spolu budeme jako přátelé navěky.

Pokud jsme ženatí nebo vdané, chtěl bych nás povzbudit, abychom měli našeho životního partnera za nejlepšího přítele. A pokud o manželství uvažujeme a máme možnost si vybrat, abychom si vybírali člověka, který bude naším nejlepším přítelem. Světu totiž přátelství v manželství ukazuje na Boží lásku k lidem. Tak moc jak já miluji svou ženu je obraz, který ukazuje světu Boží lásku. Kristus miloval církev a tak i já mám milovat svou manželku. Když ji miluji hodně, ukazuje to i na to, v jakého Boha věřím. Když je moje žena pro mě břemeno a ne přítel, co to druhým říká o

Boží lásce?

Pokud jsi svobodný nebo ses rozhodl nemít partnera, tak je to také v pořádku, také porozumíš tomu, co to znamená. Model lásky a přátelství je přesně model, který nám ukazuje Ježíš. Jeho Otec ho miluje a tak i on miluje nás.

Když Kristu věříme, jsme jeho přátelé. Buďme proto i nejlepší přátelé s našimi životními partnery. Je v tom obrovská radost.

3. Přátelství mezi Bohem a člověkem

Nakonec se dostáváme k nejdůležitější dimenzi přátelství. A to je vztah Boha k člověku. Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna... Tedy miluje každého z nás... Je to skvělá zpráva, zatímco v jiných náboženstvích, jako je Islám, nepřipadá v úvahu, že by Bůh měl něco společného s člověkem. Bůh zjevuje svoji vůli a člověk ji poslouchá či neposlouchá. Podle toho je buď odměněn nebo potrestán. Biblické poselství je ale jiné. Bůh není jen Bohem, který zjevuje svou vůli, ale je Bohem přicházejícím. Bohem, který se stává člověkem v Ježíši Kristu. Když pomalu přichází adventní čas a budeme v nadcházejících týdnech zapalovat svíčky, radujme se ze skutečnosti, že Bůh není jen Bohem všechno převyšujícím, ale též Bohem blízkým, který přichází k nám. Je to náš přítel. Jak je to možné? A jak se můžeme stát Božími přáteli? Podívejme se na krásnou pasáž z Nového zákona o přátelství mezi Bohem a člověkem z evangelia Janova 15. kapitoly.

B. Výklad Jan 15

1. Kristův učedník zůstává v Kristu a zachovává Kristovo slovo

7 Zůstanete-li ve mně a
zůstanou-li má slova ve vás,
proste, oč chcete,
a stane se vám.

Dobrym příkladem Božího přítele je Abraham. Písmo o něm říká: uvěřil Abraham Bohu a byl Božím přítelem. Abraham je krásným starozákonním příkladem přátelství mezi Bohem a člověkem. Bůh si Abrahama vybral, aby vytvořil nový národ, který by ukázal Boží lásku okolním národům. Bůh se rozhodl nechat se poznat skrze jednoho člověka, který rozhodně nebyl Židem. Pokud si říkáš, že jako nevěřící nemáš šanci Boha poznat, mám pro Tebe dobrou zprávu. Bůh se již rozhodl, že Tě chce poznat a chce

se stát Tvým přítelem. To je dost závažná zpráva. (pauza) I pro věřícího člověka je to závažné poselství. Bůh, který je svatý a dokonalý se chce stát čím? Mým přítelem? Zní to dost neuvěřitelně. Ale jak se to může stát? (pauza) Je to zázrak, který Bůh učinil. On se stal člověkem, abychom pochopili jeho záměry. V Ježíši Kristu můžeme velmi hmatatelně poznávat Boží lásku a přátelství k nám. A jak se to děje? Skrze Jeho slovo. Skrze Ježíšova slova, která promlouval ke svým učedníkům a nyní promlouvá k nám v Bibli. Zkrátka a dobře, když věříš Bohu, jsi jeho přítel. Představme si to prakticky. Můžu někoho pokládat za přítele a nevěřit mu? Kamarád mi řekne, ve čtvrtek přijdu a pomůžu Ti. Pak ale nepřijde. Nedá mi vědět... Můžu mu věřit? Naopak, když můj kamarád řekne přijdu a pak přijde, nepřekvapí mě to, naopak, můžu to od svého přítele očekávat. Asi bychom mohli říct, že bych to mohl očekávat od slušného člověka obecně. Ale často tomu tak není. Další vlastnost přítele je, že mě nezradí. Přítel mě nebude pomlouvat před druhými lidmi, ale přítel bude stát na mé straně, i když budu v průšvih. To neznamena, že přítel bude schvalovat mé špatné jednání. Přítel mi třeba vynadá mezi čtyřma očima. Ale nebude mě hanit před ostatními. Tedy, chceš-li být Božím přítelem, poslechni to, co ti říká. Protože tě Bůh má rád, chce, abys měl rád i druhé lidi. Bůh je spolehlivý přítel. Teď je řada na tobě. Budeš také spolehlivý přítel Boha a budeš mu důvěřovat?

V tomto Božím slově máme skvělé zaslíbení. Pokud budeme Bohu důvěřovat, pokud zůstane Ježíšovo slovo v nás, nejen v naší paměti, ale bude rezonovat v našem srdci, pak můžeme prosit za co chceme a Bůh nám to v souladu se svou vůlí dá. Pokud skutečně Boha známe, pokud jsme Božími přáteli, žádáme o věci v souladu s Boží vůlí, pak nás nepřekvapuje, že Bůh je věrný a naše modlitby vyslyší. Tím nás ale nenabádám k nevděčnosti nebo k tomu, že vyslyšená modlitba je samozřejmost. Pokud se ale modlím za Boží vůli, neměl bych být pak překvapený, že se bude Boží vůle dít. Otče náš, buď vůle Tvá, jako v nebi tak i na zemi... tedy kdo je Boží přítel, Boha zná a ví, co se má modlit. A naopak, pokud Boha neznáš a máš pochybnosti, zda jsi Božím přítelem, modli se a věř, ať Boha více poznáš. Tedy Ježíš říká: „Zůstanete-li ve mně a zůstanou-li má slova ve vás, prostě, oč chcete, a stane se vám.“

2. Když jsme Kristovými učedníky, oslavujeme Boha

8 Tím bude oslaven můj Otec,
když ponese hojné ovoce
a budete mými učedníky.

Úžasná zpráva je, že když posloucháme Boha, protože jsme jeho přátelé, ukazujeme na to, kdo Bůh vlastně je. Bůh je láska a pokud jsme Boží přátelé, naším záměrem by mělo být, aby všichni věděli, kdo Bůh je a měli s ním osobní vztah. Když jsme totiž proměněni Ježíšovým slovem a máme mentalitu Božího království, Ježíš nás nazývá svými učedníky a zároveň je tím oslaven Bůh sám. Když si syslím pro sebe, snažím se krást si pro sebe nebo jen pro svou rodinu a nemám v srdci prostor pro velké záměry Boží lásky, jsem sobec a nemůžu si snad myslet, že jsem Ježíšův učedník. Pro mě je to velmi praktická otázka. Buď půjdeme cestou Božího království, kdy budeme druhým žehnat, milovat je a pak se nebudeme stydět se nazývat křesťany a ostatní budou z naší víry a z našeho Boha nadšení, nebo budeme sobci, kterým jde jen o přežívání a život ze dne na den a pak raději zapomeňme na evangelium a na církev. Buď jsme Ježíšovými učedníky a je to na nás vidět a poznat a nebo nejsme. Buď bude církev v tomto světě skutečně světlem a lidé kolem nás to uvidí nebo jsme jen uzavřená sekta, bez které by se svět klidně obešel. Ježíš říká: ponese hojné skutky... co to znamená pro mě a pro naše společenství prakticky? (pauza). Pokračujme v Ježíšových slovech ale dál.

3. Boží láska dává radost lidskému srdci

9 Jako si Otec zamiloval mne, tak jsem si já zamiloval vás. Zůstaňte v mé lásce. 10 Zachováte-li má přikázání, zůstanete v mé lásce, jako já zachovávám přikázání svého Otce a zůstávám v jeho lásce. 11 To jsem vám pověděl, aby moje radost byla ve vás a vaše radost aby byla plná." 12 "To je mé přikázání, abyste se milovali navzájem, jako jsem já miloval vás. 13 Nikdo nemá větší lásku než ten, kdo položí život za své přátele.

Čteme a slyšíme tu úžasnou výzvu, abychom zůstávali v Ježíšově lásce. Když totiž zůstáváme v Ježíšově lásce, máme obrovskou radost. Uvažme, kolik lidí má dnes deprese a jsou unaveni, vyčerpáni, otráveni. Když zůstáváme v Ježíšově lásce, naše srdce přetéká radostí.

Ježíš nám ukazuje skvělý model – Ježíš, Boží syn je milován od Boha a stejně tak Ježíš miluje i nás. A teď se opět dostáváme na velmi praktickou rovinu. Co znamená zůstat v Boží lásce? Na tomto místě čteme velmi

jasně: zachováte-li má přikázání. A stejně tak Ježíš říká o sobě: jako já zachovávám přikázání svého otce. Ježíš jako člověk je poslušný Bohu a jeho příkazu lásky, jak skutečně jednal a stejně tak podle jeho příkladu máme činit i my. A nakonec víte, jak to dopadlo. Ježíš jde až do krajnosti. Bůh sám, Ježíš Kristus, se za nás sám obětoval, zemřel za tebe a za mě, abychom pochopili, co je to Boží láska, abychom velmi prakticky pochopili, co to znamená skutečně milovat. Přemýšlej nad tím: nikdo nemá větší lásky než ten, kdo položí život za své přátele. Ježíš tohle demonstruje sám na sobě. Kdo kdy pro tebe trpěl na popravišti, kdo pro tebe prolil svou krev, kdo kdy pro tebe udělal tak mnoho jako Ježíš? Kdo pro tebe snášel pohanění a potupu, kdo pro tebe ztratil všechno? A tímto příkladem nám ukazuje cestu lásky. Lásky, která se nezištně vydá pro druhé. Když přemýšlíme nad tím, zda se nám nějaký známý, kamarád nebo člověk vyplatí nebo je to už naše ztráta, vezměme nejprve příklad Ježíše, který zemřel za nás. Když si uvědomíme, že za nás ale umřel v době, kdy jsme ještě byli jeho nepřátelé, je to ještě o krok dál. Možná, že bych dokázal i pro svého nejlepšího přítele, možná manželku nebo dítě umřít. To je uvěřitelné. Ale kdo by umřel za svého nepřítele, aby se stal jeho přítelem? To docela zamrazí a bere to dech... Tím nám Ježíš ukazuje cestu k lásce. Jak máš porazit své nepřátelé? Tím, že si z nich uděláš své přátele. Tím, že umřeš své pýše a svému sobectví a uděláš vstřícný krok. Možná to bude chtít mnohem víc než vstřícný krok. A možná, že tě tví nepřátelé nepřestanou nenávidět... ale považte, jaký musí být Bůh, když tohle pro nás přesně udělal... Pokud skutečně dokážeme naplnit Boží přikázání lásky, máme pak velkou radost v srdci.

Dostáváme se do poslední části dnešního textu...

14 Vy jste moji přátelé, činíte-li, co vám přikazuji. 15 Už vás nenazývám služebníky, protože služebník neví, co činí jeho pán. Nazval jsem vás přáteli, neboť jsem vám dal poznat všechno, co jsem slyšel od svého Otce.
16 Ne vy jste vyvolili mne, ale já jsem vyvolil vás a ustanovil jsem vás, abyste šli a nesli ovoce a vaše ovoce aby zůstalo; a Otec vám dá, oč byste ho prosili v mém jménu. 17 To vám přikazuji, abyste jeden druhého milovali.

Tedy pochopili jsme, že učedník je ten, kdo následuje příklad Ježíše v lásce. Křesťanem je ten, kdo činí vůli Boží, miluje druhého. Nejen mluví, ale hlavně jedná, láska je čin.

Zásadní posun je ale od slova „služebník“ ke slovu „přítel“. V Islámu věřící vykonává slepě Boží vůli. V křesťanství je Bůh naším přítelem v Ježíši Kristu a my nejsme roboti, kteří vykonávají něčí příkazy. Jsme inteligentní bytosti, které si Bůh získal svou láskou. A dává nám do srdce radost, abychom uvědoměle dělali z lásky to, co Bůh po nás chce. Láska není slepým příkazem, ale je motivovaná touhou pomáhat, lítostí k trpícímu a soucitem s člověkem v nouzi, tak jako Bůh je milosrdný k nám. Láska v přátelství již není povinností či příkazem ke splnění, ale je to vědomá volba. A to je naprosto úžasné na našem Pánu. Náš Pán nás nenutí milovat, ale příkladem lásky a naplněním našich duchovních potřeb v sobě sama nás motivuje milovat druhé. Přítel nemá rád druhého přítele protože musí nebo protože něco dostane na oplátku, ale protože jsou spolu ve vztahu. Přítel cítí odpovědnost a starost o přítele. Dělá to rád, naplňuje ho to. Když mě kamarád požádá o službu, neříkám si, co zase chce... ale ochotně jdu a pomůžu.

A Ježíš nám říká, že k tomu si nás Bůh vyvolil, abychom se navzájem milovali, abychom ukazovali praktickými skutky lásky, že nám druhý není lhostejný. Dovolte mi jeden příklad z našeho života společenství. Jsem moc rád, že stejně jako náš mateřský sbor na Hájích, kde jsou dobré vztahy a láska velmi hmatatelné, stačí jen přijít v neděli do shromáždění... jsme i tady na Skalce udělali určitý nemalý posun. Řeknu vám v čem. Před rokem, když jsem nastupoval na plný úvazek do služby, jsem často slýchal otázku: kdo to je? Já ho neznám... Lidé odcházeli krátce po shromáždění... Když jsem o někom mluvil s druhým, ptal se, kdo to je?... (pauza) teď je situace jiná. Když po shromáždění piju kávu či čaj a povídám si, vidím, že lidé si mezi sebou povídají a seznamují se... když s někým o někom druhém mluvím, lidé projevují aktivní zájem a ptají se ne „kdo to je“, ale když dotyčný člověk chybí, „kde je“ nebo co je v jeho životě nového?... Tak to je takové praktické pozorování, můžete sami říct, zda je to pravda. Láska je velmi praktická. Jako posledně Larry mluvil o manželské empatii, chtěl bych říct, že stejný princip platí i v přátelství. Když budeme empatičtí, budeme si naslouchat a zajímat se, je to jeden ze způsobů, jak můžeme vyjádřit vzájemnou lásku. Můžeme jít samozřejmě mnohem dál, ale když začneme nasloucháním, je to jistě dobrý začátek. Vždyť Bůh také slyší naše modlitby a naslouchá našemu ztěžování si a prosbám. A přesto na mnoho z nich odpovídá a dokonce naše prosby a přímlyvy vyslyší.

C. Závěr – shrnutí

Dovolte mi kázání shrnout. Mluvili jsme o třech úrovních přátelství. Přátelství v mezilidské rovině, jak říká staré přísloví, v nouzi poznáš přítele. Dobrý přítel je někdy jako bratr, tím spíše by to mělo platit v církvi. Je na nás, jak to uskutečňujeme v praxi. Druhá rovina se týkala manželství. Co může být požehnanějšího, když se z naší manželky stane náš nejlepší přítel? A pokud se do manželství teprve chystáte nebo si hledáte manželku, proč nemít manželku ve své nejlepší přítelkyni? Nezapomeňme ale na skutečnost, že když je žena již vdaná, že není pro mě k mání. Raději se poohlédni jinam a spřátel se s ženou, která je svobodná a s nikým nechodí. A poslední rovina je přátelství člověka s Bohem. Nahlédli jsme do Ježíšova slova k učedníkům z Jana 15. kapitoly, kde jsme si připomněli, jaký je to úžasný dar být Božím přítelem. Bůh ukazuje jako náš přítel svou lásku tím, že se pro nás obětoval, a tak usmrtil nepřítelství mezi námi a sebou. Kdybychom dokázali následovat Jeho příklad, naše rodiny, pracovní kolektivy a svět by byly jinými místy. Nikdo nemá větší lásku než ten, kdo položí život za své přátele. Lidé by viděli na nás skutečnou radost z Boha, viděli by, že nejsme poslušní z povinnosti, ale z radosti a milujeme Boha celým svým srdcem. Pokud chceš být přítelem Božím, raduj se z Boha a z toho, co pro tebe udělal. Následuj jeho přikázání lásky a pokud chceš být dobrým přítelem svému příteli, naslouchej mu a dávej mu svou lásku najevo prakticky. A pokud chceš porazit svého nepřítele, učiň si z něj svého přítele. K tomu nám dopomáhej Bůh. Ať nám dává k lásce sílu, soucit a pokoru. Amen.